

Milliyet

Engel tanmadılar

Engeliler Haftası'nda Beyoğlu'nda ikamet eden 20 özel gereksinimli bireyden oluşan tiyatro grubu ilk tiyatro oyununu sahneledi. Engelliler Tiyatro Projesi kapsamında hazırlanan "Ali Baba ve Kırk Haramiler" tarihî Ses Tiyatrosu'nda "Zeynep"ye buluştu.

● KÜLTÜR SANAT SERVİSİ



Bond seçmeleri resmen başladı

Yeni Bond için seçmelerin resmi olarak başladığı açıklandı. Amazon MGM Studios, Nina Gold'u bir sonraki 007'yü bulmakla görevlendirdi. Bir sonraki James Bond filmi, Denis Villeneuve tarafından yönetilecek.



Türk mahallesi

Mahalle, bir zamanlar yalnızca yaşamın bir yer değil; birlikte yaşamın kurallarını belirleyen, güvenliği sağlayan ve toplumsal ilişkileri şekillendiren bir dünyaydı. Bugün bu dünyanın izleri silinirken yerine geçen yeni yaşam biçimlerinin neyi koruyup neyi kaybettiğini yeniden düşünmek gerekiyor...

"Mahalle" sözcüğü, "Mahal" kelimesiyle "Mahalle" anlamına gelen "Mahal" kelimesinden türemiştir. Türkçe bir kelime değildir. Şehir, kasaba ve büyük köyleri çeşitli isimlerle birbirinden ayıran; istari yönden muhtarlığa bağlı bölümlerin her biri için kullanılan bir terimdir. Günümüzde bu şekilde uygulanan idari teşkilatın geçmişte 1829 yılına kadar uzanır. 18 Haziran 1826 tarihinde Yeniçerilerin kaldırılmasına takiben, yerleşim birimlerindeki güvenliği sağlamak ve devletin uygulamaya koyduğu kararları halka iletmek amacıyla muhtarlık teşkilatı kurulmuştur. Bu tarihten itibaren mahallelerin ihtiyaçları büyük ölçüde mahalle imamları tarafından yerine getirilmekteydi.

Osmanlı şehrinde mahalle ve imamlık kurumu

Osmanlı şehri örgütlenmesi içinde mahallelerin özel konumu, mahalle imamlığının önemli bir vazife olarak öne çıkması. Mahalle, merkezde yer alan ve çoğunlukla bir mesit etrafında gelişen bir yapıdır; mesicde daha sonra ki dönemlerde minber ilavesiyle mahalle camileri ortaya çıkar. Eski İstanbul'da her mahallelerin bir mesic görevinde teşkil ettiği görülmektedir. Bir mahallede birden fazla mesic veya cami bulunabileceğinden, mesiclerin sayısı mahalle sayısını belirler. Bu tür fazla mesic ve camiler "Mehalifesi" kavramıyla belirtilmektedir. Nitekim XVI. yüzyılda Edirne'de 134 mahalleye karşılık 168 mesic ve cami bulunmaktadı. Mahalle imamlarının vazifeleri çeşitlikti ve eder. Tanzimat dönemine kadar mahalle imamları, devlet temsil eden ve mahallelerin önde gelen sorumlularıydı. Vazifelerinin ifas sırasında kadılar tarafından teftiş edilirdi; mahalle sakinlerinin şikâyetleri görevden alınmalarına, hatta cezalandırılmalarına sebep olabiliyordu.

Mahallelerin düzeninin sağlanması, güvenliği temini, işleri için yerlerin tespiti, ahşak ağaçları saklamakla görevli kişilerle belirlenen mahallede uzlaşmalarını ile mahalle halâlinin istami idâbi işleri yapması ve din vekillerini yerine getirmesi imamlar tarafından denetlenirdi. Bunun yanı sıra her imam, mahalledeki hane sayısını, bu hanelerdeki kimselerin yaşadığını, mahallede gelen yabancıları ve yeni taşınanları tespit edip, kaydetmekle görevliydi. Ölüm ve defin işlemleri, doğum kayıtları ve nikâh akdî işleri de imamlar tarafından yürütülürdü. Belediye hizmetleri kapsamında mahallelerin temizliği, yangına karşı evlerdeki ocakların söndürülmesi ve bacaların bakımı gibi işler de imamların görevleri arasındaydı. Mahalle imamları, resmi sınıfların temsil etmediği bir sınıftan oluştuğu için mahallede resmi belgelerle imza ve mühür sahibi kişiler arasındaydı. Tanzimat öncesinde imamların vazifelerinin yalnızca dini işlerle sınırlı olması; aksine mahallelerin yönetimine ilişkin görevlerin daha ağırlıklı olduğu anlaşılabilir.

Merkezleşme süreci ve mahallelerin zayıflaması

3 Kasım 1839 tarihinde Resid Paşa'nın ilan ettiği "Gülhane Fermanı" sonrasında devlet, daha önce mahalle ölçeğinde imamlar tarafından ifa edilen bu görevleri merkezî idarenin bir acentesine hâline getirmek amacıyla hukukî, kültürel, siyasi ve sosyal değişimlere cevap vermek üzere yeniden düzenleme kabasına girer. Gerek hukukî ve siyasi düzenleme gerekse özellikle yangın bölgelemlerinin birbiriyle ilişkili kısımlar halinde yeniden düzenlenmesi düşüncesi, mahallelerin bölünmesine ve birbirine karışmasına yol açar. 18 Haziran 1826 tarihinden itibaren ortaya çıkan belirsizlik, ilk kez 1864 yılında yürürlüğe giren bir düzenleme ile yasal çerçevede netleştirilmeye çalışıldı. 1876 yılında yürürlüğe giren "İdare-i Umumiye-i Vilâyet Nizamnamesi" ile muhtarın görevleri daha ayrıntılı ve net bir şekilde tanımlandı.



M. Sinan Genim

Hukuki zemin ve birlikte yaşama meselesi

Eski mahalle anlayışı, içinde herkesin istediği mahallede yerleşmesi mümkün değildir. Mahallede yer sahibi ya da kiracı olarak yaşamak isteyenler, ancak mahalle imamlarının kâfiyetli zaftı ile kabul edildirdi. Eğer bir kişi veya aile kâfiyetli olarak mahallede yaşamak isterse, bu kişilerin mahallede

barınmasından imamların sorumlu tutulurdu. Bölgeyi bir denetimin mekanizmasına dönüştürmek amacıyla mahalle düzeni içinde uygulanabilmesi mümkün değildi. Bu durumda, hukukun altyapısı bulunmayan bir yerleşim düzeninin hayata geçirilmesinin mümkün olmadığı açıktır. Geçmişte dair nostaljik beklentilerin çoğu zaman karşılık bulmadığı görülmektedir. Bu nedenle yapılması gereken, geçmişin olumlu yönlerini araştırarak gelecek için benzer yerleşim düzenlerini mümkün kılacak uygulamaları bir hukukî altyapı oluşturulmasıdır.



1913 tarihli "İdare-i Umumiye-i Vilâyet Kanunu" ile mahalle muhtarları ve idare heyetleri kaldırıldı; ancak bu yapılar 1933 yılında kaldırılan varlıklarını sürdürdü. Bu aradaki boşluk, mahalle anlayışını büyük ölçüde zayıflattı. Diğer taraftan yerleşim alanlarının yenilenmesi ve büyümesi hızla devam etmekteydi. Bundan böyle, yeni yapılaşma belediye tarafından yapılır. Geleneksel komşuluk ilişkilerinin yerini çözümler merkezî idarenin hazırladığı imar planları aldı. Komşuluk ilişkileri içinde yapılabilecek olmayan bazı yapıların kanunen yapılabilir hale gelmesi mahalle anlayışının büyük ölçüde zedelenmesine yol açar.

Modern planlama anlayışının ilk izleri İstanbul örneği göz önüne alındığında, Helmut von Moltke'nin 1839 yılında İstanbul'un utam problemini

çözme amacıyla önerdiği plan dikkat çekicidir. Ayasofya Camii'nden başlayan geniş bir kol Topkapı'ya doğru düz devam ederken, diğer kol Fatih'e doğru uzanır. Fatih'e yeniden köye ayrılan bu yolun bir bölümü Edirnekapı'ya, diğer bölümü ise Eğrikapı'ya doğru devam eder. Sarıyerde, Haliç kıyısında Eminönü'nden başlayıp Etiler'e kadar uzanan; Marmara Denizi sahiline ise Kadıköy'den başlayıp Telli'ye doğru ilerleyen bir başka yol daha önerilmektedir. Uzun yıllar boyunca unutulmuş bu öneri, ne yazık ki 1960'lı yılların sonlarına doğru uygulanmış ve Suriçi yerleşmesi büyük ölçüde tahrip olmuştur.

Modern planlama anlayışının ilk izleri

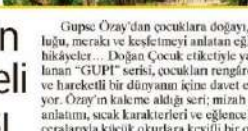
Yangınlar, planlama ve kentsel dönüşüm

XIX. yüzyıl ikinci yarısından itibaren Suriçi bölgesinde, büyük yangınlar son-

uçtu. XIX. yüzyıl ikinci yarısından itibaren Suriçi bölgesinde, büyük yangınlar son-

Mahallelerin günümüzdeki karşılığı: Site yaşamı

Geleneksel mahalle anlayışı yeniden sağlanabilir mi? Bu sorunun kesin biçimde irdelenmesi gerekir. Gerek okullarımızda uygulanan öğretim gerekse aile içi birliklik okuyarak almış olduğumuz, böylece bir yaşamın yeniden hayata geçirilmesi mümkün görünmektedir. Bundan böyle ancak benzer bir anlayışın gelişmesi için çaba gösterilebiliriz. Günümüzde bunun karşılığı "Site" kavramıdır. Her ne kadar çoğu kişi bu anlayışa karşı çıksa da siteler, mahalle benzeri bir yaşam biçiminin günümüzde uygulanması bir varyasyonu olarak değerlendirilebilir.



Sarıyer'de

Üsküdar, Carsıboyu Caddesi, Abdullah Kardeşler, 1895-1900



rasında ortaya çıkan boşluklar yeni bir anlayışa ikâne açar. Bundan böyle mümkün olduğunca çıkmaz sokak oluşumuna izin verilmeli. Cade ve sokakların birbirini dik kestiği, genellikle "hippodamos planı" olarak adlandırılan zigzag benzeri bir yerleşim düzeni tercih edilir. Bu radikal yaklaşım, şehrin yerleşim düzeni ile mahalle anlayışının büyük ölçüde değişmesine yol açar.

Batı planlaması ve yerel coğrafya ilişkisi

Örneğin, Atikali ve Altınmermer mahallelerinin 1880 ile 1960 yıllarında yerleşim düzenleri arasında belirgin bir anlayış farkı olduğu görülmektedir. Yerleşim düzenindeki bu radikal değişiklik, mahalle anlayışını zedeleyen en önemli faktörlerden biridir. Tek ve en fazla iş hayatın olduğu geleneksel yapı anlayış zamanla yerini çok katlı apartmanlara bırakmaya başlar. Diğer yandan, Moltke'nin önerisi dâhil olmak üzere heman hemen tüm imar planları, çok sayıda tepe ve vadiden oluşan Suriçi'nin topografik yapısını büyük ölçüde göz ardı eden düzenlemelerdir.

Batı şehirlerinin büyük bir bölümü düz arazilerde kurulur; bu nedenle düz çizgi hâlinde yollar yapmak mümkündür. Hâlbuki geleneksel yerleşim alanlarımız, yamaçlarda, tepe ile vadi arasındaki bölgelerde, tabiatı uyumlu ve tarım alanlarını koruyacak biçimde gelişmiştir. Geleneksel sınıraza yerleşim planı anlayışın mevcut dünya uygulamaları, pek çok salıncak beraberinde getirmiş; bu yaklaşım, gelişen ve yeni teknik alanlarına ihtiyaç duyan şehirlerimizde ovalarda ve tarım alanlarında büyümeye yol açmıştır. Şehir yerleşimlerinde meydana gelen bu radikal değişim, önce komşuluk ilişkilerini zedelemiş, ardından mahalle anlayışının ortadan kalkmasına neden olmuştur.

Ahlak, eğitim ve yaşam biçimi üzerine

Bir dönem kendi yerleşim düzenlerini ve yapı anlayışını komşuluk ilişkileriyle birlikte gerçekleştiren mahalle sakinleri, aynı zamanda belirli ölçüde kendi güvenliklerini sağlamakta; ortak kullandıkları yapı ve yer yollarının bakımını, hane ve çevre temizliğini kendileri üstlenmekteydiler. Bugün benzer bir anlayışın ve hukukî altyapının sitelerde olduğu görülmektedir. Müşterek alanların bakımı ve onarımı, çöp toplaması, çevre temizliği, bahçe bakımı ve güvenliği sağlanması site malikleri tarafından karşılanmaktadır. Bu durum, belediye hizmetlerinin daha düşük maliyetli olmasına da olanak sağlamaktadır.

Toplumumuzda giderek yaygınlaşan ahlakî çöküntünün, mahalle anlayışının yeniden tesis edilmesiyle giderilebileceği düşünülebilir; ancak ahlakî erozyon, yaşam alanlarının yeniden düzenlenmesiyle önlenemez. Önemli olan küçük yaşlarda verilen eğitimidir. Eğer bir insan, küçük yaşta ahlakî gelişimi konusunda önce aileden, ardından okul eğitimi sürecinde gerekli yönlendirmeleri alırsa mesele büyük ölçüde çözülebilir. Yaşam alanlarımızın değişmesi, ahlakî gelişimimize doğrudan katkı sağlamayacak; aksine geleneksel bir anlayışın yanlış yorumlanmasına yol açarak beklentilerimizin sükur tahayale uğamasına neden olacaktır. Mahalle olgusunu, birlikte yaşama anlayışını bir sonucu olarak görebiliriz. Günümüzde birlikte yaşama anlayışının gelişiminin ancak site yaşamı ile mümkün olabileceğini düşünmekteyiz.



Kırmızı halı da YAŞLANIR

79. Cannes Film Festivali'nin üçüncü gününde yarışımın ağır topu, İranlı Asghar Farhadi'nin "Paralel Hikâyeler" filmiydi. Parisli yazar Sylvie'nin (Isabelle Huppert), yeni romanı için dikizlediği karşı apartman-daki Pierre, (Vincent Cassel) kadının zihninde hem yeni romanının hem de bastırılmı arzularının merkezine oturuyordu. Cassel'in 1995'teki 'Nefret'e (La Haine) canlandığı öfkeli banliyö gençliği bugün yorgun, sertleşmiş yüzü arasında keşif yapıyor. Cannes'te sermasını ayasından çıplak gözle okudu. Deniz Moore'i gibi Cassel'de de yılların izi belirgin. Kırmızı halı, zamân geçiğini ve anı kıymetini bilmece sessize öğretiyordu.

Polonyalı yönetmen Paweł Pawlikowski'nin "Anavatan" filmi, Alman edebiyatının süperstarı Thomas Mann'ın Nazi sürgünü sonrası Almanya'ya dönüşünü anlatıyor. Senaryo güçlü, diğer filmlere göre avantajlı... Atlasında Kapı gilin sırası tarih var. Jane Schoenbrun'un "Kamp Miasma'da Ergenekol, Cinsellik ve Ölümler" filmi, 1980'lerin bekkâk kamp korkusu estetiğinin bir canlandırmasıdır. Bana hiç hitap etmedi ama dün can çok bu film konuşuldu.

Akşamüstü Cannes'a 15 dakika mesafedeki Antibes, festivalin uzantısı gibi kuruldu. Burada Picasso'nun içinde yaşadığı Girardin'de Şatso'ya durduk; "Fitzgerald'in "Geceleer Güzeldir" romanına hayret veren "Kasaba" Hotel'de Cap-Fedon-Roc'daki kapalı duvarlar, festivalin asil sosyal trafiğinin bu görünmeyen Riviera koridorunda aktığını gösteriyor. Fitzgerald, "Muhtesem Gatsby"yi de bu bölgedeki yaşamdan ilhamla yazdı.

Düzgün Baba Ziyaretgâhı tahrip edildi

Tuncel'in Nazimiye ilçesinde her yıl birlerce kişinin ziyaret ettiği önemli insan merkezlerinden Düzgün Baba Ziyaretgâhı'nda "ayak izleri" olarak bilinen kutsal izanelere kazılarla tahrip edildi. Sıkayet sonrası soruşturma başlatılınca, biri muhtar 4 kişi şüpheli olarak tespit edildi. Köy muhtarları, haklarında yapılan idari işlem üzerine görevden uzaklaştırıldı.

Aşıyan Müzesi'nden ezgiler yükseliyor

Tarihi Fikret'in bir dönem yaşadığı Aşıyan Müzesi, pazar günü onun ve müzede izleri olan tüm sâhârin bestememiş eserlerine ev sahipliği yapacak. Müzenin başında saat 15.00'te düzenlenecek "Aşıyan'da Fazar Korsanları"nda eserlerin hikâyeleri de dinleyicilere aktarılacak.



Gupsie Özyâ'dan çocuklara doğayla, dostluğa, merak ve keşfetmeyi anlatan eğlenceli hikâyeler... Doğan Çocuk etiketli yayımlanan "GUPI" serisi, çocukları renkli ve hareketli bir dünyaya davet ediyor. Özyâ'nın kaleme aldığı seri; mizah dolu anlatım, sıcak karakterleri ve eğlenceli maceralarıyla küçük okurlara keyifli bir okuma deneyimi sunuyor. Gupi'nin dünyasında bazen bir basket potası kırılıyor, bazen balkondaki sırtmaşık gülmeli hikâyeler anlatılıyor, bazense kaybolan bir batak kokusunu pesine düşüyorsunuz. Her kitapta çocukların hayal gücünü harekete geçiren yeni bir macera, yeni karakterler ve keşfedilecek yeni ayrıntılar yer alıyor.

● KÜLTÜR SANAT SERVİSİ

